2010.04.20. Területfejlesztési Szabadegyetem
Sopron

Humán erőforrás jellemzői Szerbiában - Vajdaságban
Vajdasági magyar fiatalok jövőképe

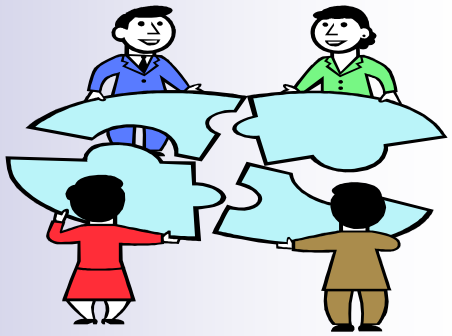

Dr. Gábrity Molnár Irén,
egyetemi tanár, Szabadka

Probléma feldolgozás:

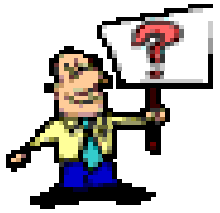

Szerbia - Vajdaság

- Régióhelyezkedés - humán erőforrás - demográfia
- A magyarság társadalmi helyzete és lehetőségei
- Határon át ívelő kapcsolatok
- A vajdasági fiatalok jövőképe és kreatívitása

Európa gazdasági fejlődési tengelye a „Piros-Polip” karjai leérnek Beográdba

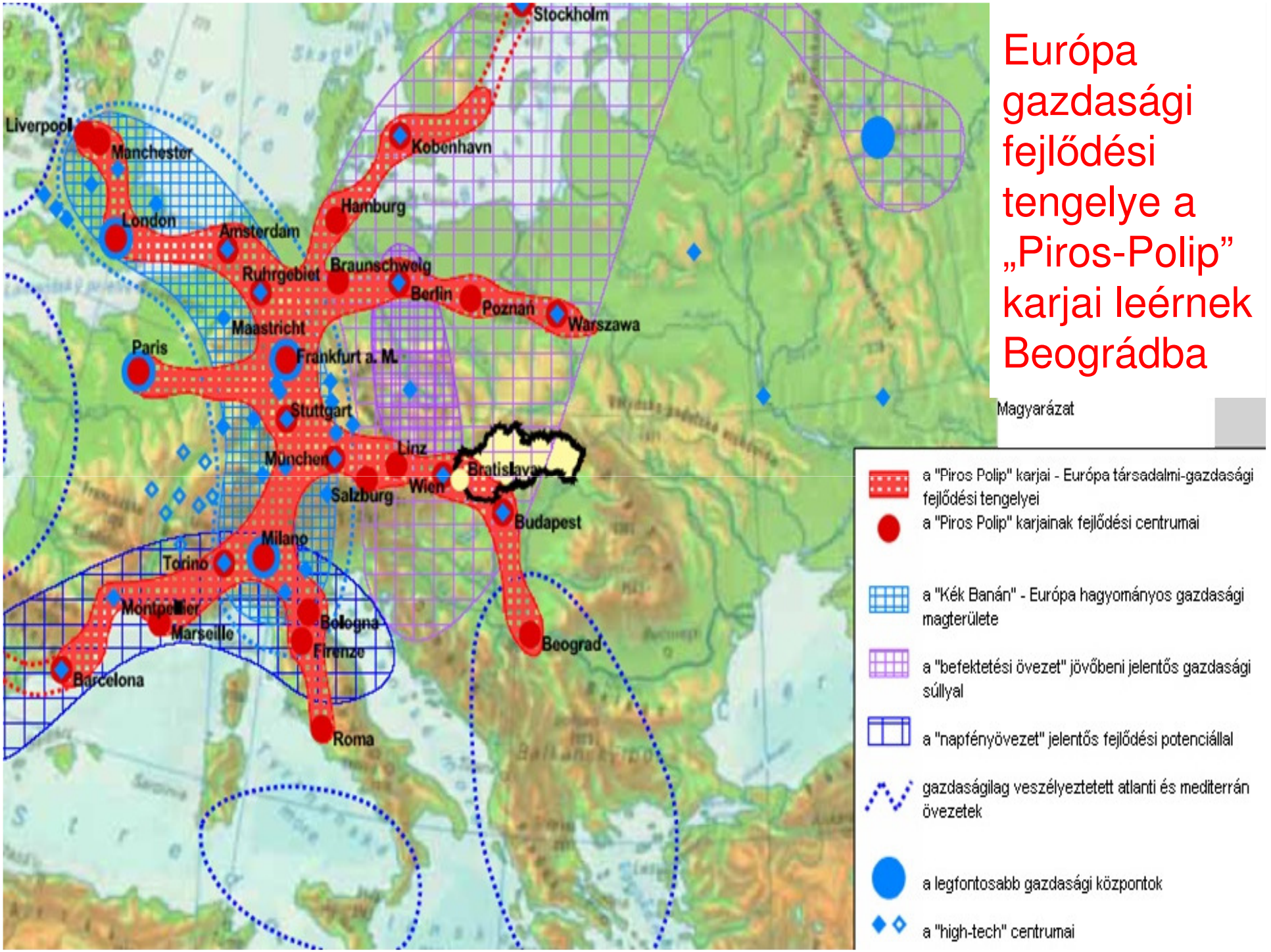

A X. Főútvonal Korridor, összeköti a Szerbiát Közép- és Délkelet-Európával

Demográfiai jellemzők (2002):

Szerbia népessége alig növekszik:
7.498.001

- **Népességnövekedés 1945 óta pozitív, de a természetes szaporulat Koszovó nélkül negatív**
- **Migrációs szaldó negatív**
- **A városban élő lakosság aránya fél évszázad alatt megháromszorozódott.**

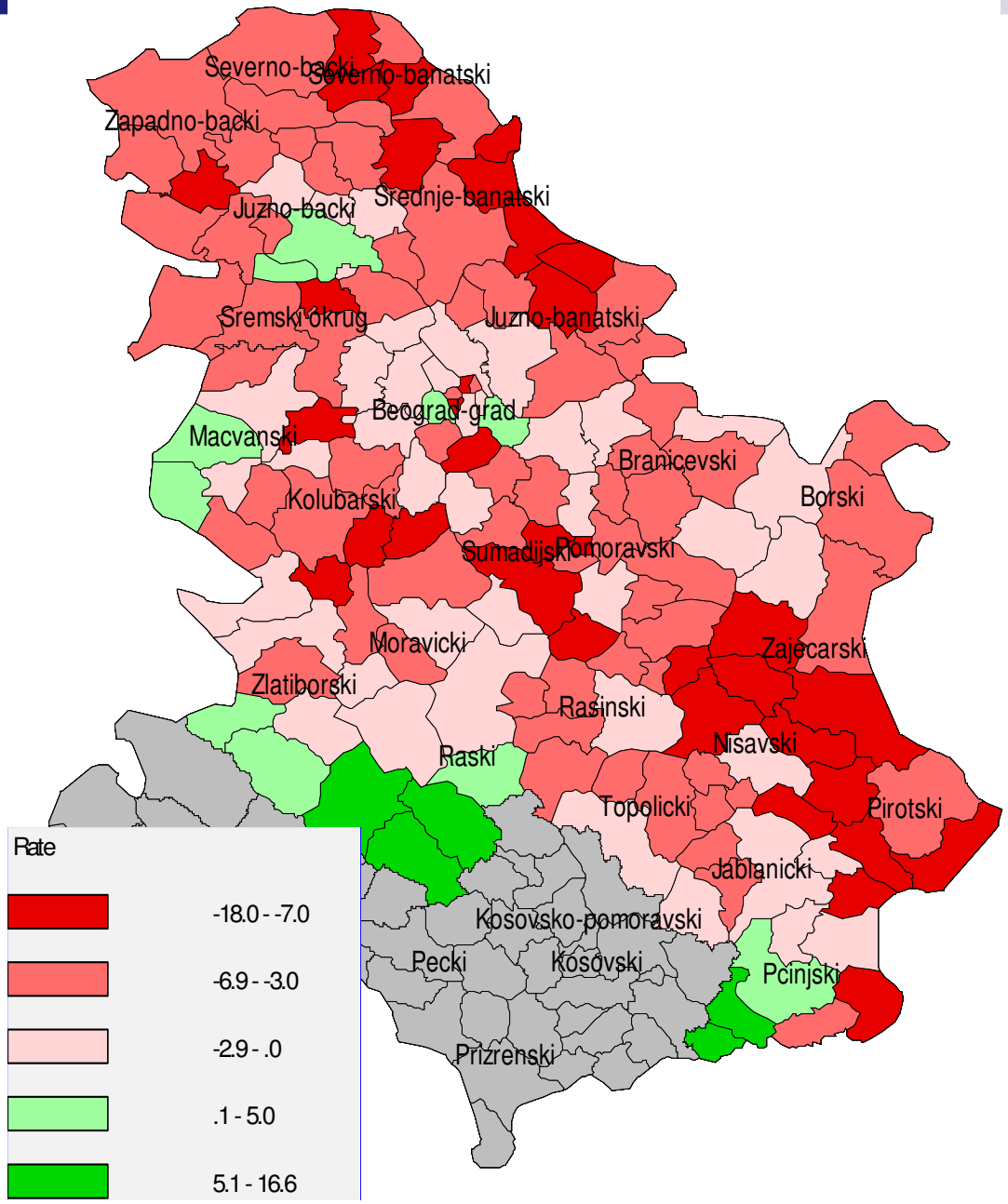

Szerbia természetes szaporulata legtöbb községben negatív *(piros)*

Emigrációs hullámok fél évszázada

- **Az ideiglenes munkavállalás a Nyugat-európai országokban (Tito idejében) 1965-tól kezdődött és ma is tart: „vendégmunkás”**
- **70-80-as években gazdasági emigrációban 1 millióan - NSZK, Ausztria, Franciaország…**
- **90-es háborús években a gazdasági elvándorlást kiegészítette a politikai emigráció – iránya az óceán túli államok is: Kanada, Ausztrália…**

Szerbia lakosságának nemzetiségi összetétele (Koszovó nélkül) homogén - 2002

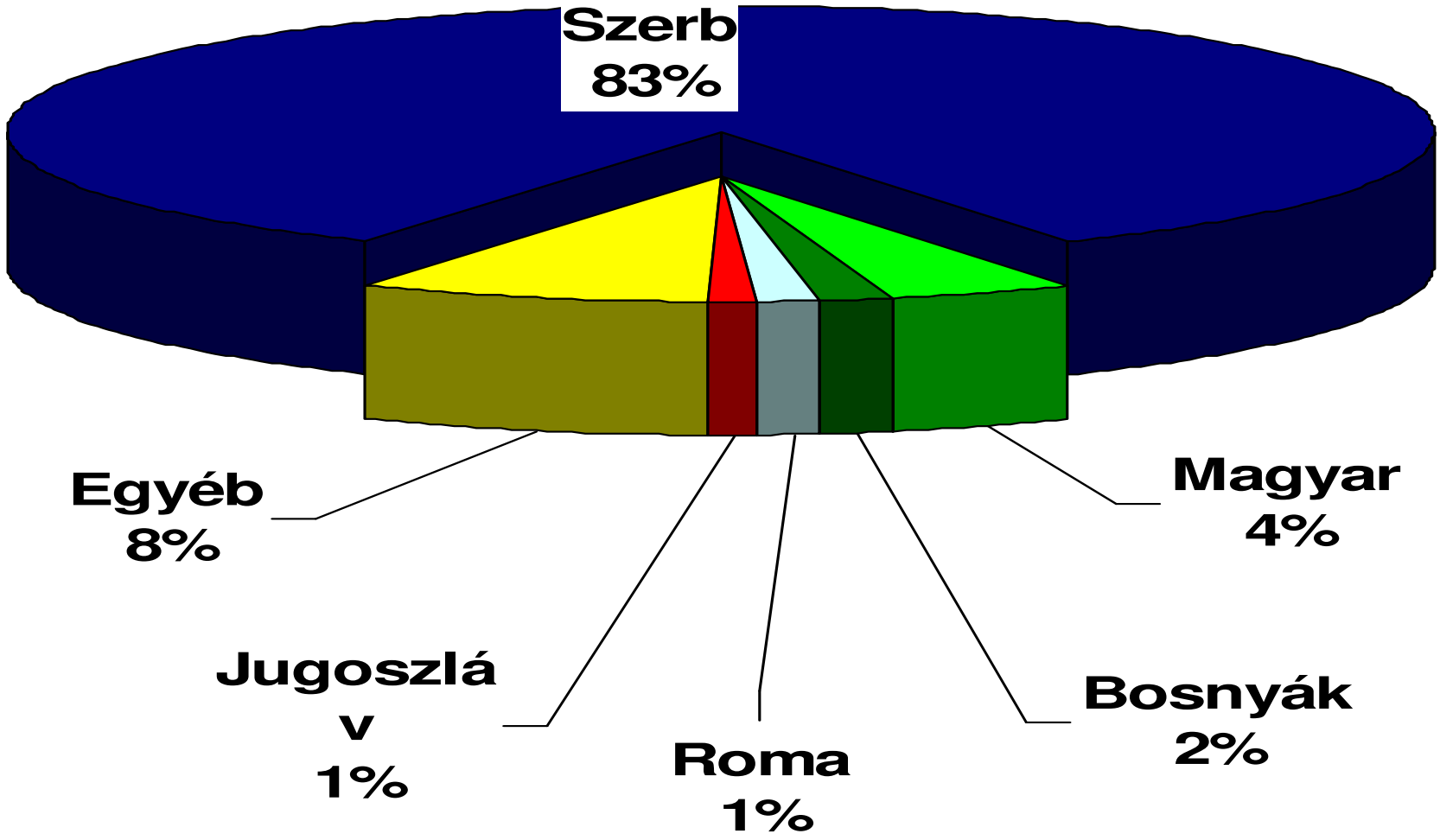

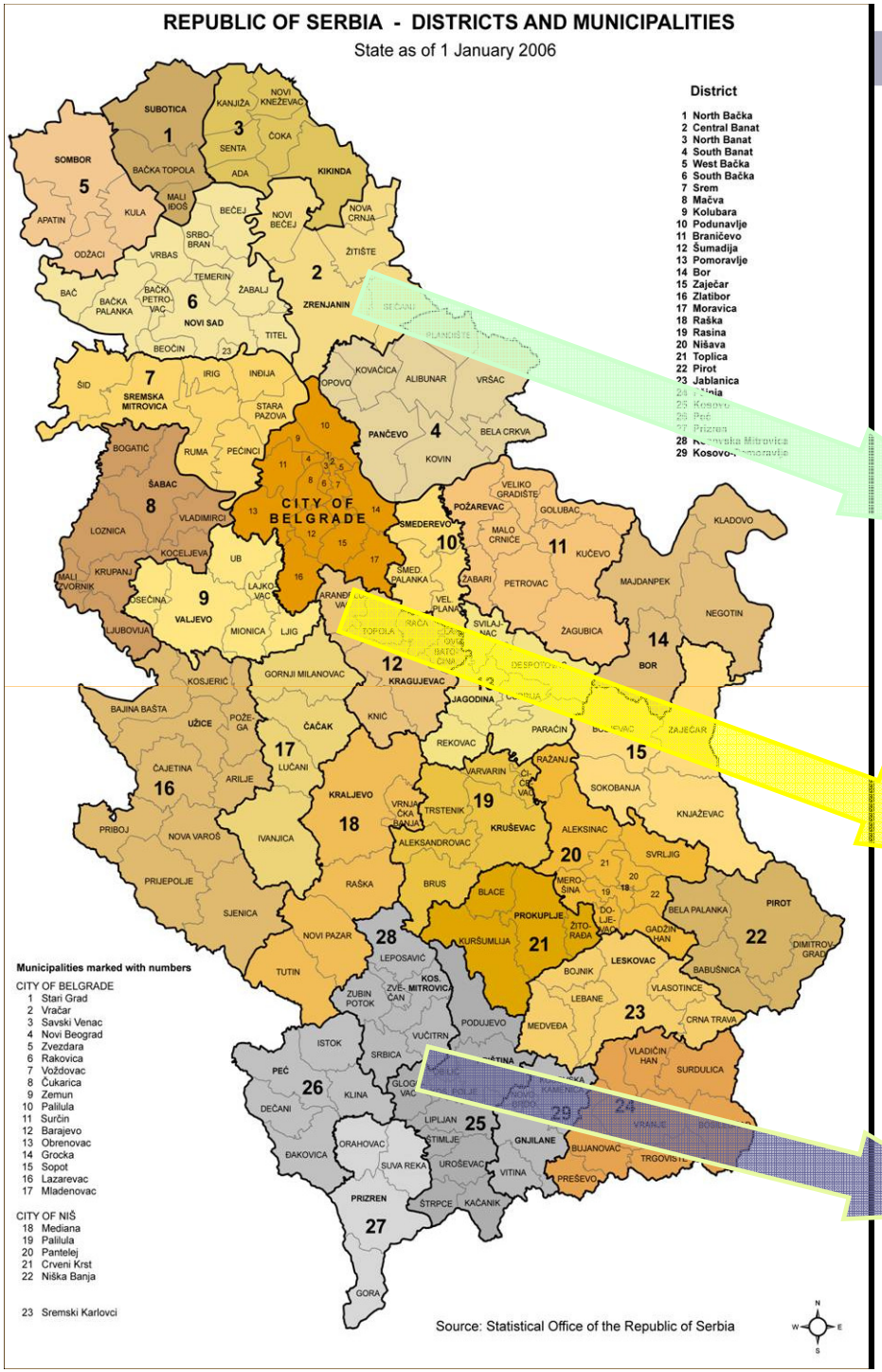

Szerbia Köztársaság közigazgatási rendszere változóban

29 körzet + Beográd város

194 község

6167 település (207 városi település)

7, 498001 fő (57% városi népesség)

Vajdaság

7 körzet, 45 község

467 település

2,031992 lakos

Közép-Szerbia

17 körzet + Belgrád város
120 község, 4251 település
5466009 lakos

Koszovó- Metohia

5 körzet, 29 község
1419 település ...

Körzetek Szerbiában nem egyeznek a régió fogalmával

- A körzetek adminisztrációs területi egységek és nem követik a tájegységek történelmi, kulturális, gazdasági kapcsolatrendszerét
- A körzetek újrafelosztása szükségeltetik az európai regionalizációs elv alapján – jelenleg folyamatban van az új törvénymeghozatala
- Vajdaságban a 7 magyar érdekeltségű község (településcsoportok) kéri az egységes körzetesítést: Szabadka, Topolya, Kishegyes, Zenta, Magyarkanizsa, Ada, Óbecse.

Vajdaság

Horgoš/
Horgos
Szabadka/
Subotica
Magyarkanizsa/
Kanjiža
Zenta/
Senta
Ada
Bácstopolya/
Bačka Topola
Nagykikinda/
Kikinda
Zombor/
Sombor
Óbecse/
Bečej
Temerin
Nagybecskerek/
Zrenjanin
Újvidék/
Novi Sad
Pétervárad/
Petrovaradin
Versec/
Vršac
Pancsova/
Pančevo
BEOGRÁD/
BELGRAD
Duna
Tisza
Temes
Szava
Bácska
Bánság
Szerémség
Fruška Gora
Deliblát
1500 m
500 m
200 m
100 m
0 m
0
Vajdaság - átutazóterség

Tartományi demográfiai adatok

Vajdaság népessége 1981 óta stagnál: 2 millió

Természetes szaporulat erősen negatív

Migrációs szaldó negatív

A magyarok vitális indexe (átlagos gyermekszám) 0,51.

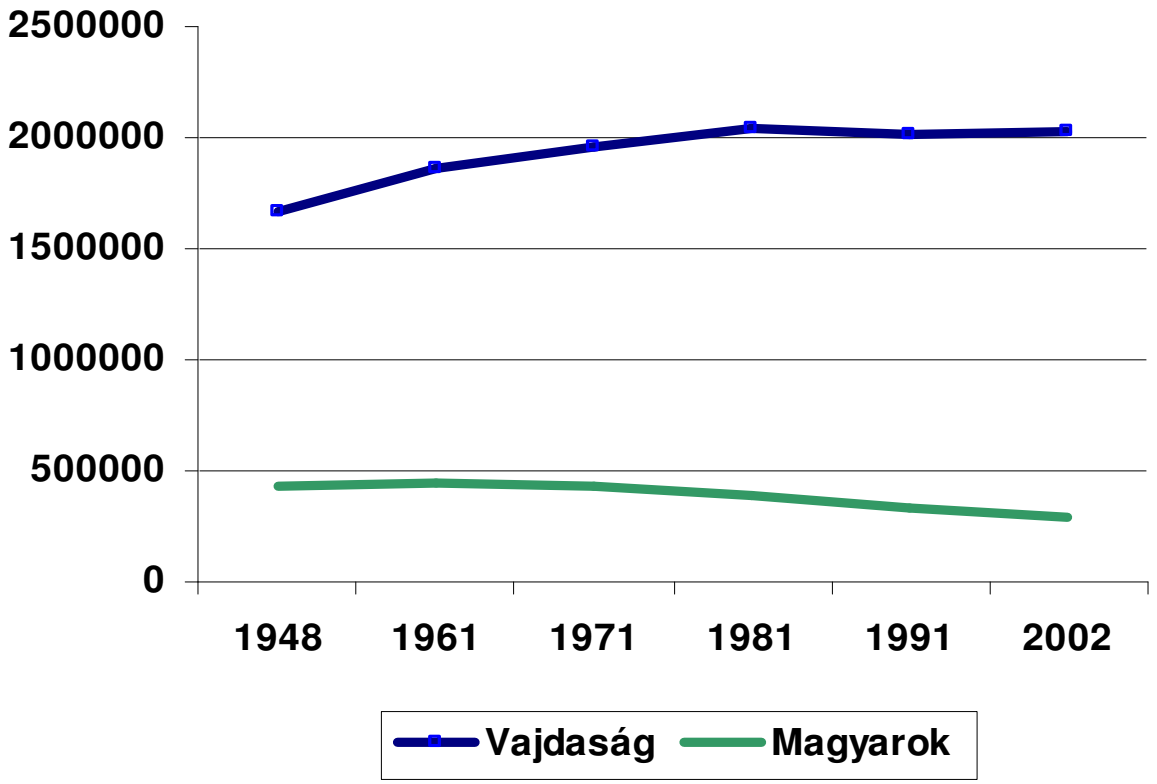

Vajdaságban (1990, 1993, 1995-ben) kb. 270 ezer menekült telepedett le

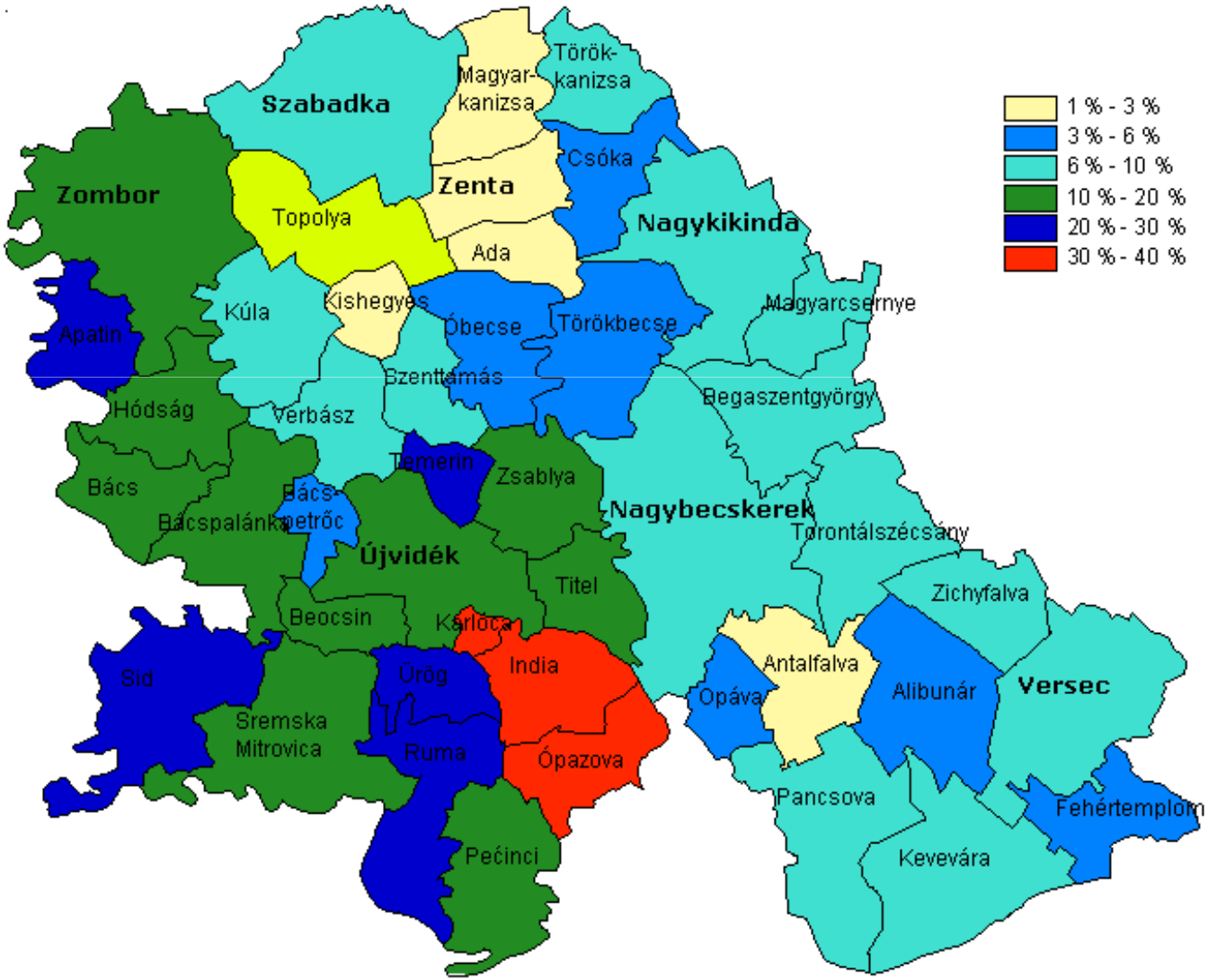

Kb. félezer incidens Vajdaság területén
(2003, 2004 – Európai vizsgálóbizottság)

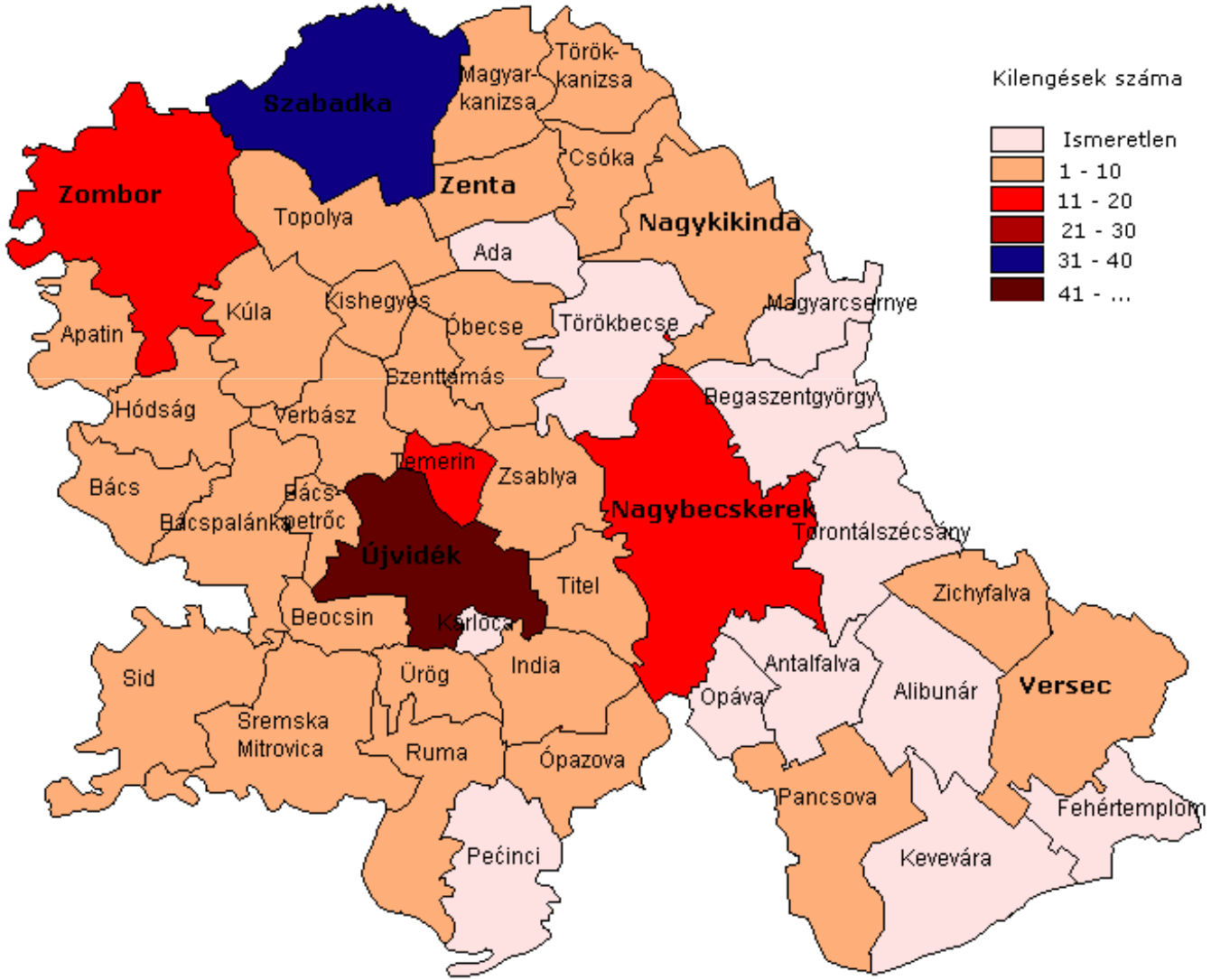

Vajdaság lakosságának (2.013.889) nemzetiségi összetétele - 2002

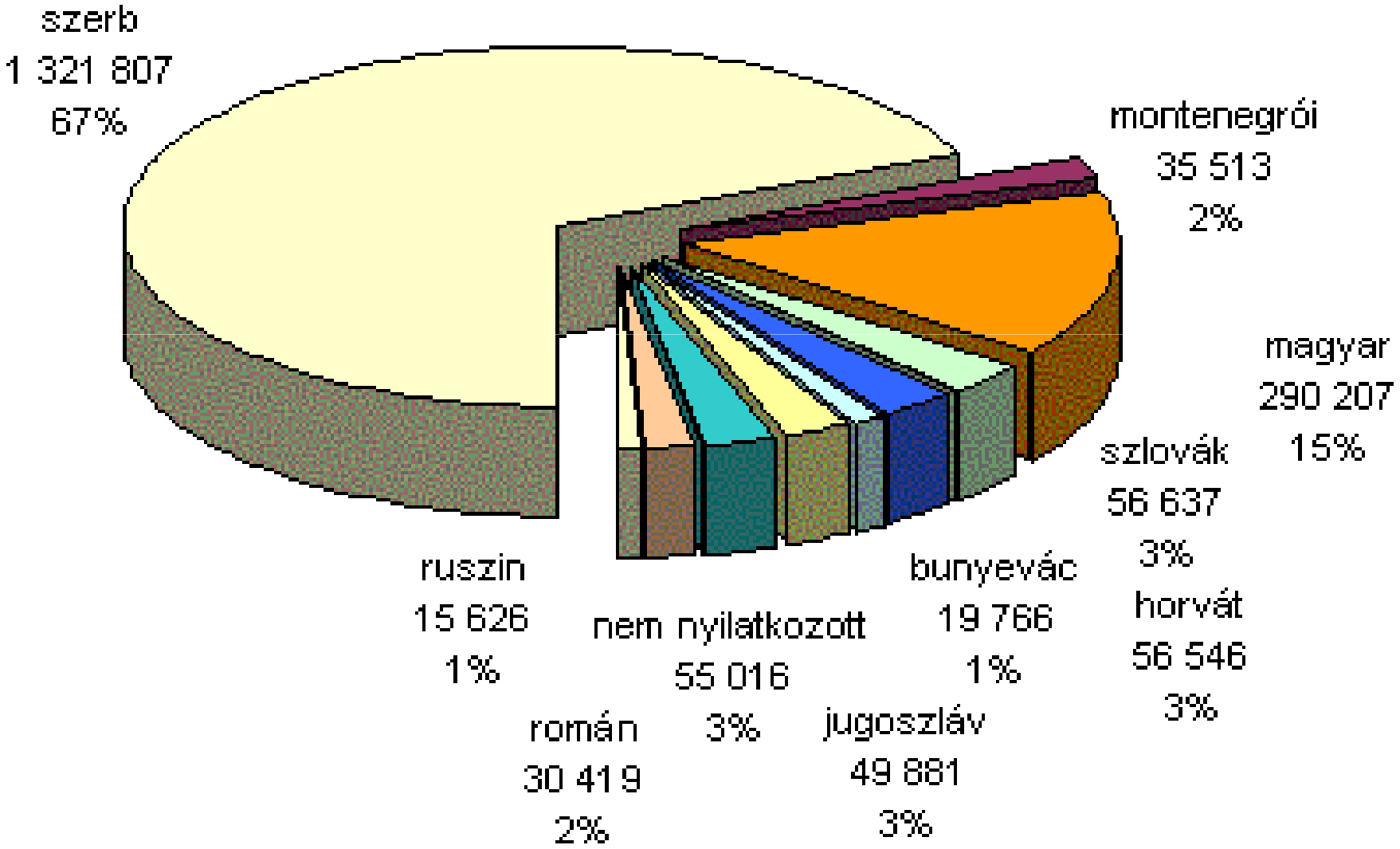

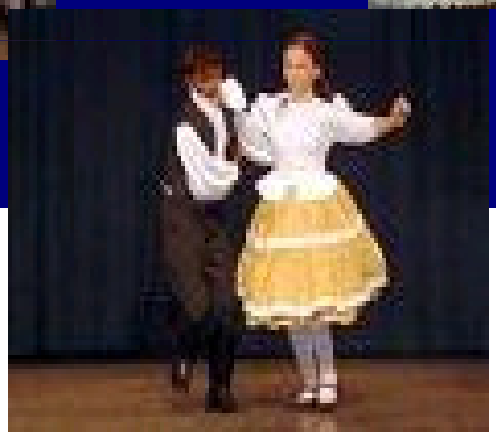

Vajdasági magyarok

A magyarok száma/részaránya a Vajdaságban:

1900-ban	378 634	Növekvő népszaporulat Vajdasági lakosság részarányában: 26%
60 év múlva 1961	(+ 70 953) 449 587	Ettől kezdve csökkenő népesség Részarány: 24%
40 év múlva 2002	(- 159 380) 290 207	Gyors ütemű fogyatkozás Részarány: 14,28%.

A vajdasági magyarok területi megoszlása – tömbösödés a Tisza mentén

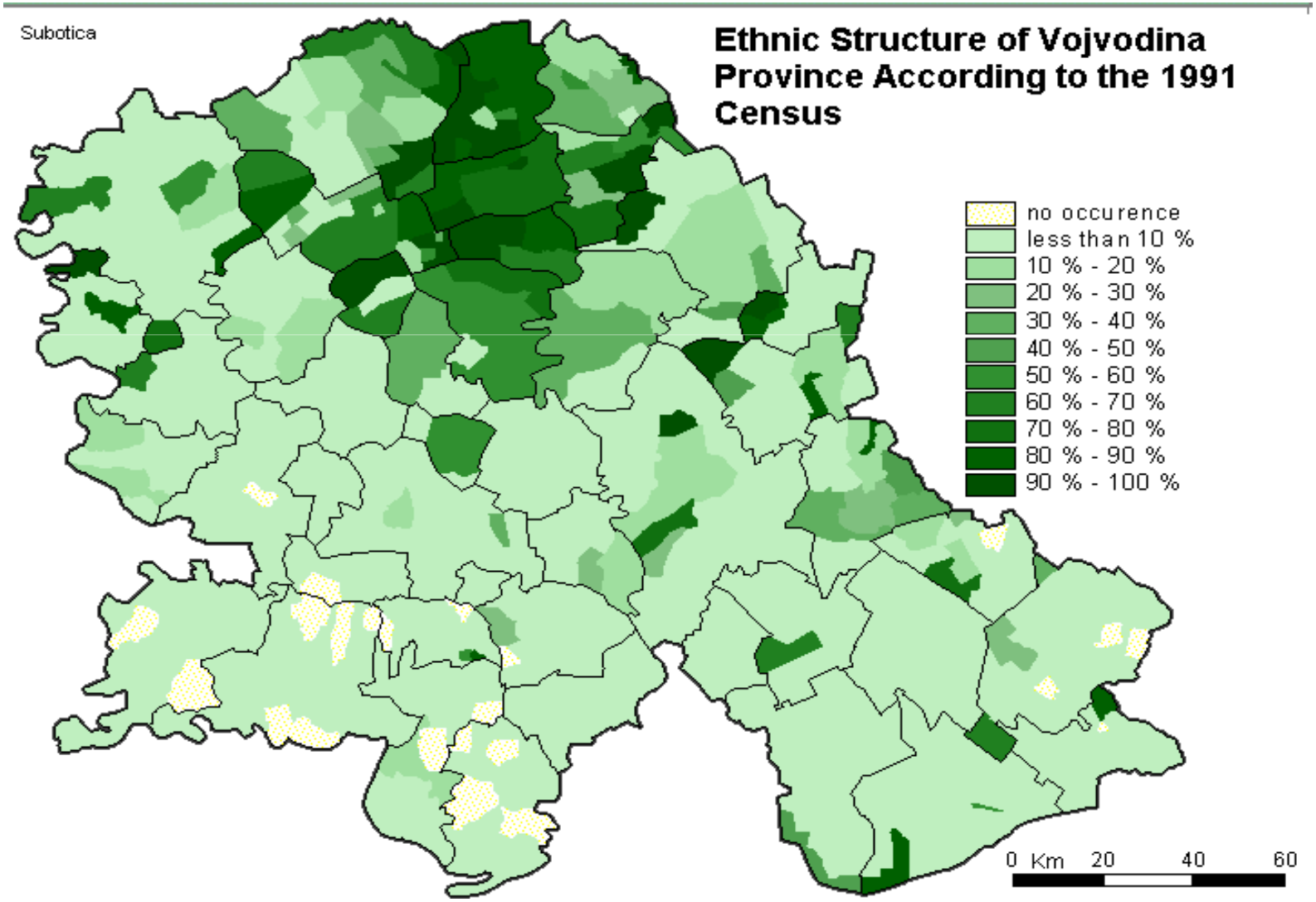

A magyarlakta települések állapotvizsgálata

- **Természeti adottság:**
  - a legfontosabb tájformáló elem a Duna és a Tisza → mezőgazdasági termelés lehetőségei
  - Kitűnő termőföld
  - ásványkincs készlet: kőolaj, földgáz, termálvíz, építőanyagok.
- **Társadalmi tények:**
  - megbomlott demográfiai egyensúly
  - foglalkozási átrétegződés
  - Magas munkanélküliség (17%)
  - Városok és külföld felé irányuló migráció.

- **Gazdasági szféra:**
  - tradicionális gazdasági tevékenység a mezőgazdaság → önellátás és piacra termelő gazdaságok,
  - az ipar szerkezeti átalakulása (nehézipari ágazatok megszűnése, könnyűipar fellendülése),
  - a vállalkozások elsősorban kereskedelmi tevékenységet végeznek,
  - a külföldi tőke részesedése viszonylag alacsony.
- **Infrastruktúra:**
  - a fejlettség városonként erőteljesen differenciált,
  - a tercier ágazatokat kiszolgáló fejlesztések előreléptek,
  - fontos a közlekedés/úthálózatok további fejlesztése.

A magyar emigrációs veszteség

- A 2. világháború után Jugoszláviából harmincezer magyar költözött el, húszezer vérbosszú áldozata lett (1945)
- 1948–1991 között 69 193 fő (Kocsis) ment külföldre dolgozni
- A 90-es években a háború kb. 50 000 magyar kivándorlását okozta (legtöbben a szabadkai, újvidéki, topolyai, zombori és adai községekből).

Migrációs saldo – 1999-2001

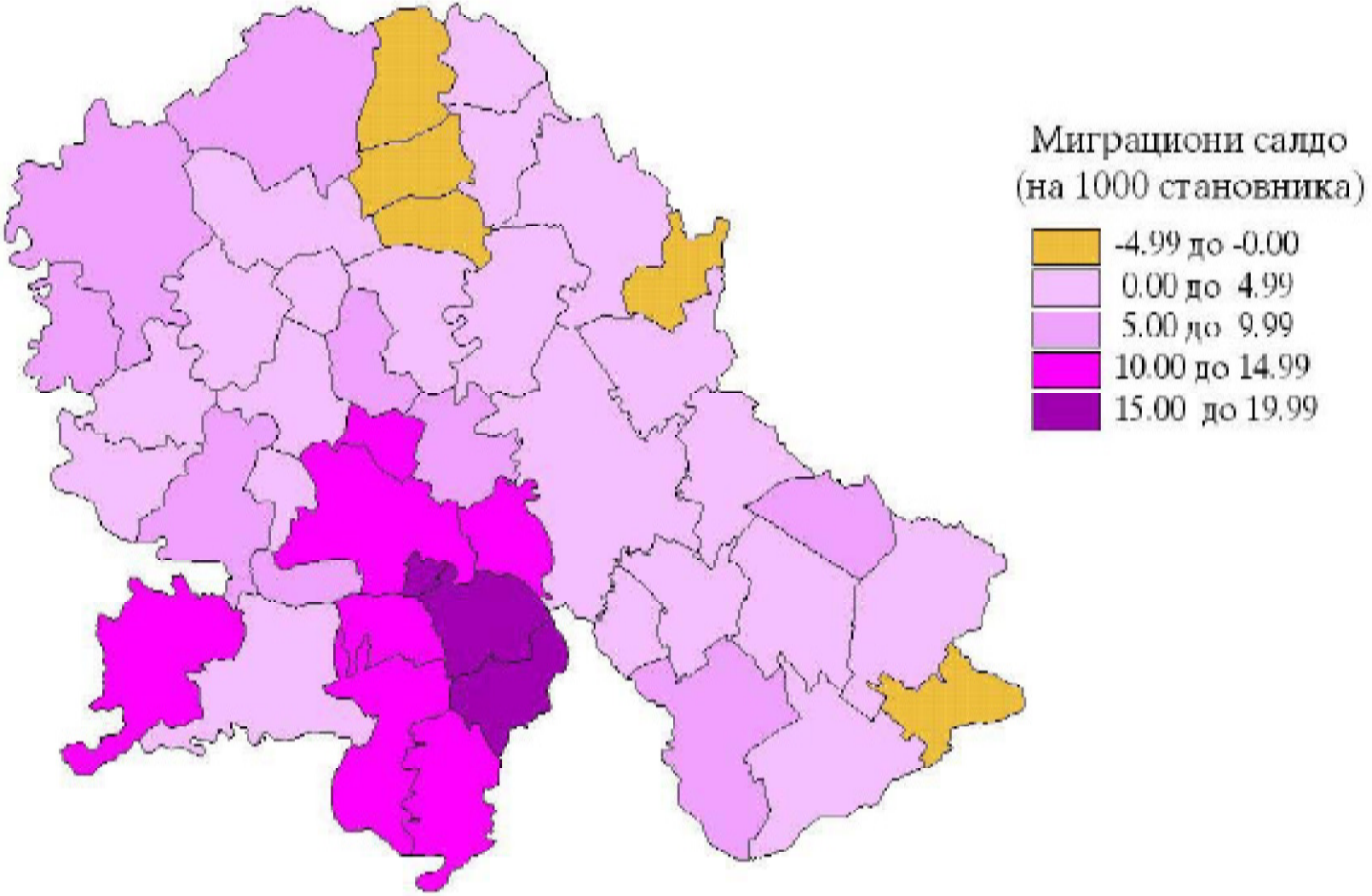

A vajdasági magyarok nemzeti és regionális tudatának egybefonódása

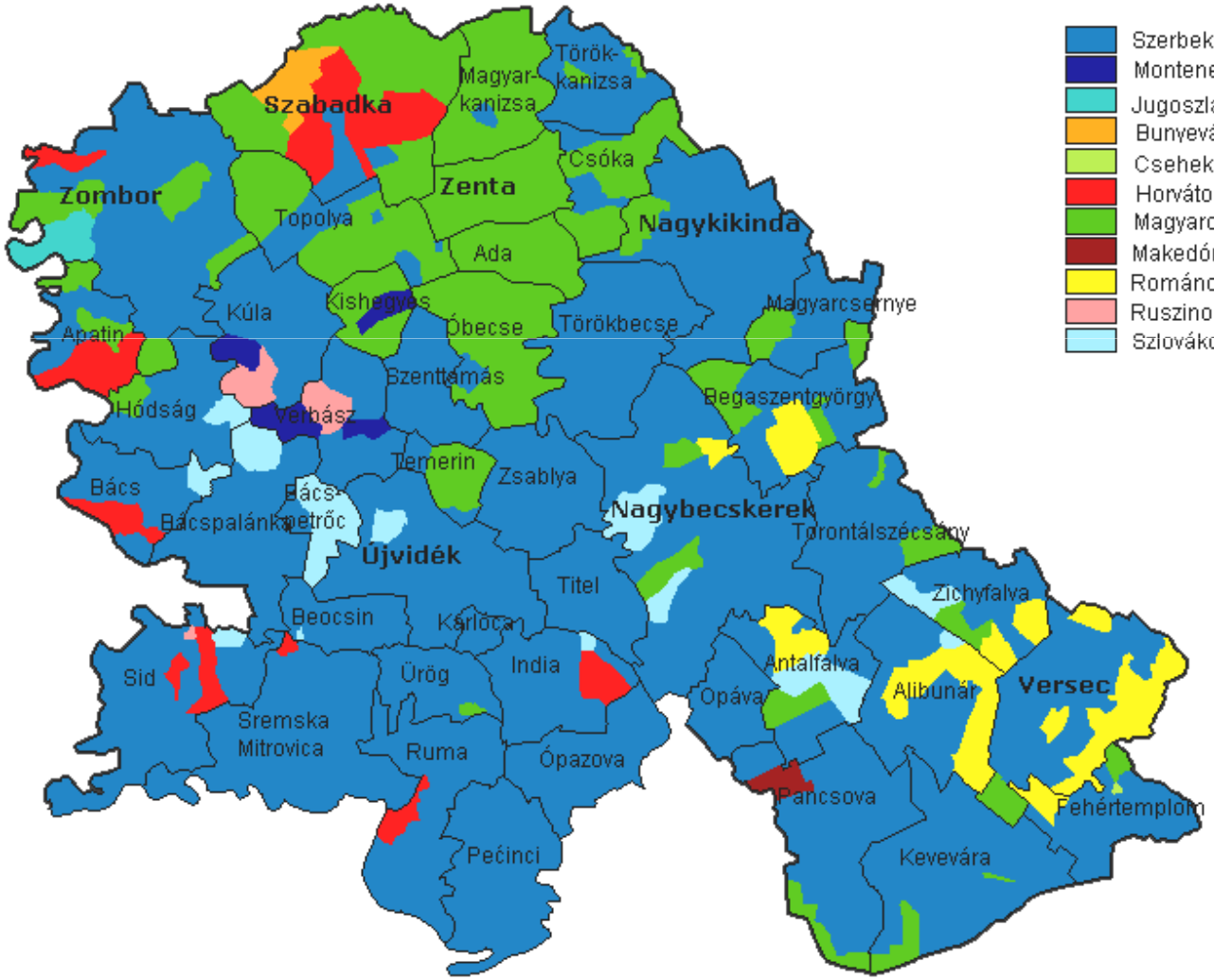

Az egyes térségekhez tartozó válaszok középértéke – átlaga (1-5)

1.	Vajdasághoz tartozónak érzem magam	4,57
2.	Kisrégióhoz tartozok, ahol élek	4,36
3.	A településhez tartozom, ahol születtem	4,33
4.	Európához tartozónak érzem magam	3,18
5.	Szerbiához tartozónak érzem magam	2,64
6.	Kelet-közép Európához tartozónak érzem magam	2,52
7.	Magyarországhoz tartozónak érzem magam	2,06

*Kárpát-Panel **2007** kutatás, 380 fős minta*

Kisebbségi önkormányzat
TÖRVÉNY A NEMZETI KISEBBSÉGEK NEMZETI TANÁCSAIRÓL (2009)

A Magyar Nemzeti Tanács (MNT) a vajdasági magyarság országos kisebbségi önkormányzati szerve, amely törvényben szabályozott keretek között a nyelvhasználat, az oktatás, a tájékoztatás és a kultúra kérdéseiben képviseli a magyar nemzeti közösséget, részt vesz a döntéshozatali eljárásokban, egyes kérdésekben *(például a magyarok által is jelentős számban lakott települések hivatalos magyar elnevezése)* döntéshozatali jogkörrel rendelkezik, valamint intézményeket alapíthat.

A fiatalok és jövőképük Szerbiában/ Vajdaságban

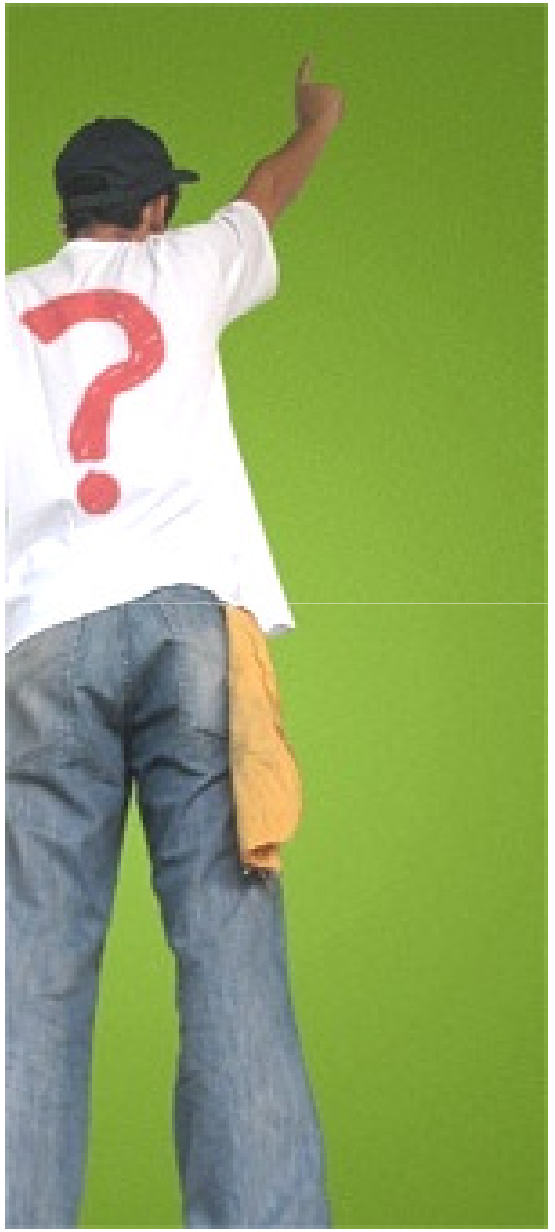

A vajdasági magyar fiatalok mentális közérzete nem kielégítő:

- **A szerbiai fiatalok a háborús időben nőttek fel és a válság/háború nyomán jelentkező eszmék, médiamanipuláció értékromboló hatására egy részük anómiás magatartást mutat (etno-centrizmus, nacionalizmus)**
- **A háborús időszak lelki terheltsége, megélhetési küzdelme, halmozott stressz-helyzet, a folyamatos gazdasági bizonytalanság nyomot hagyott a fiatalok és szüleik lelki állapotán, amelyek erős frusztráltságban nyilvánulnak meg.**

Fiatalok gazdasági önállósága…

2005. Zentai Nyári Játékokon végzett empirikus kutatás

Az élettel való elégedettség közepes

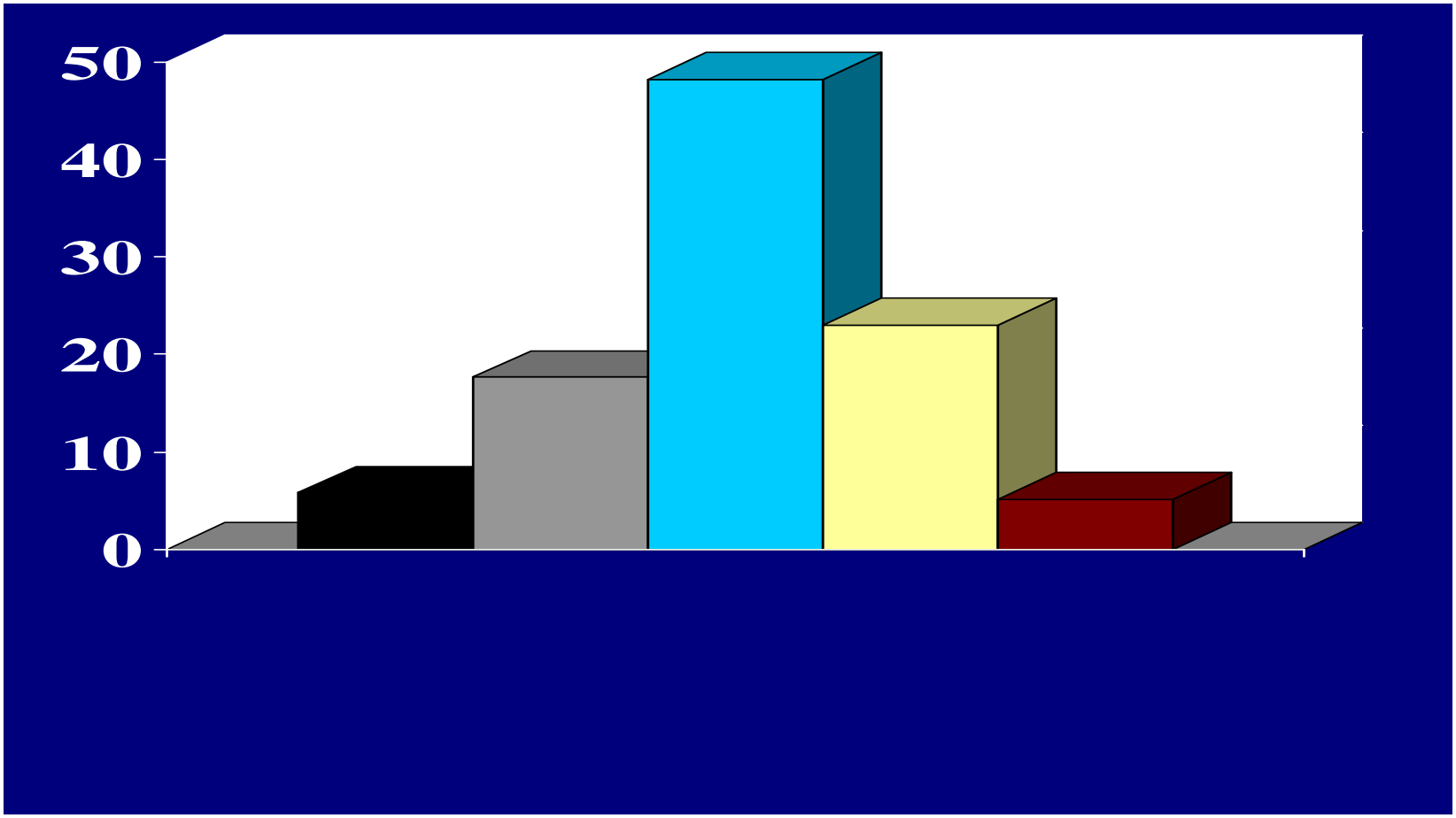

IDENTITÁSTUDAT - 2001

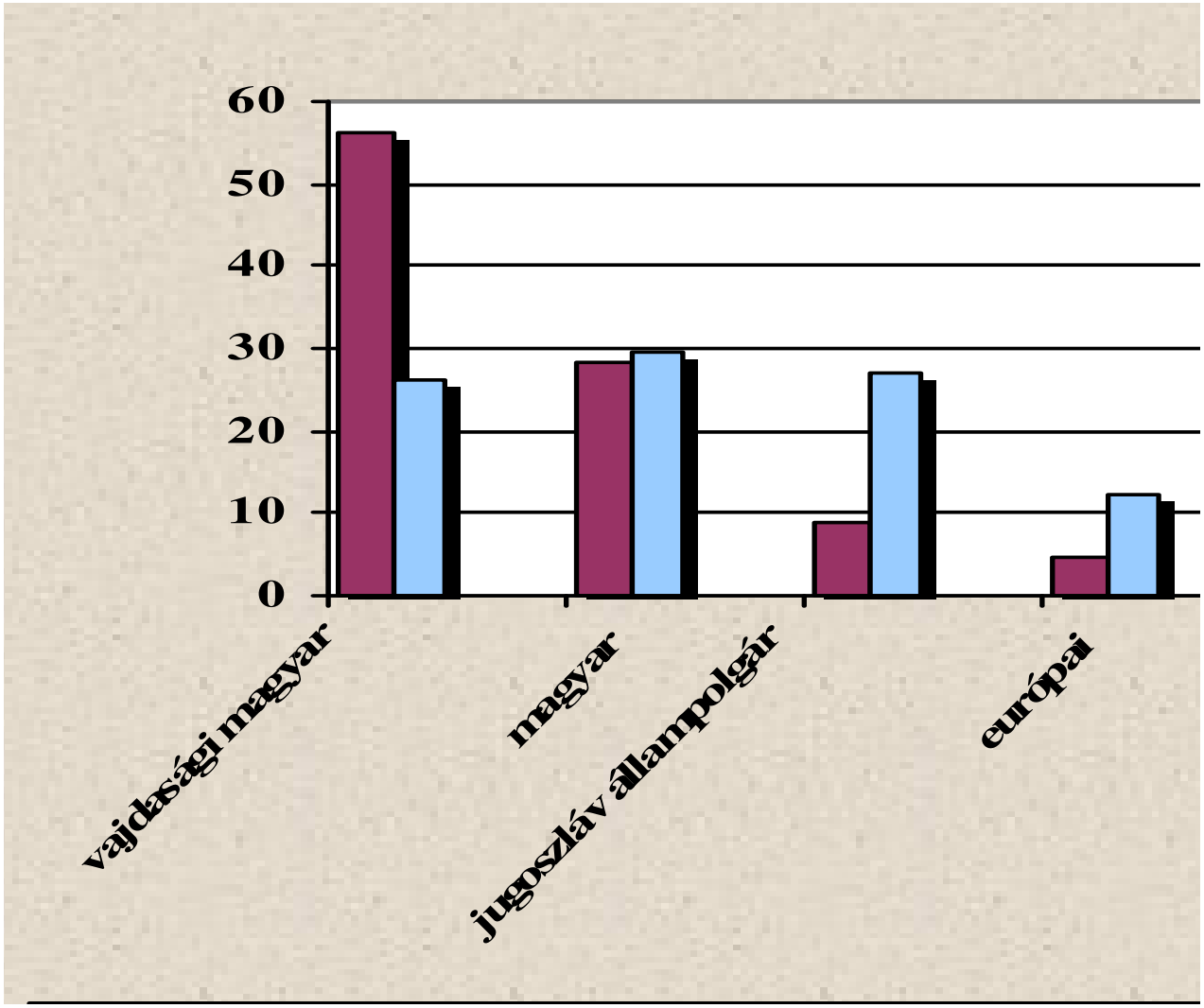

A nemzeti és a regionális tudat keveredése és az állampolgárság megélésének bizonytalansága

Ifjúságunk politikai aktivitása gyenge

20–24 év közti korosztály (%) 2003-ban

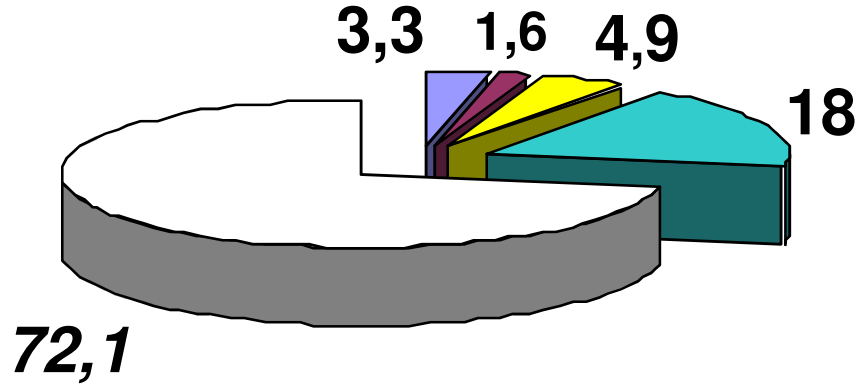

- Tagja egy magyar pártnak
- Tagja egy nem magyar pártnak
- Egy párt szimpatizánsa
- Civil szervezet vagy mozgalom tagja
- Nem tagja sem pártnak, sem civil szervezetnek

Devianciák – Mozaik 2001

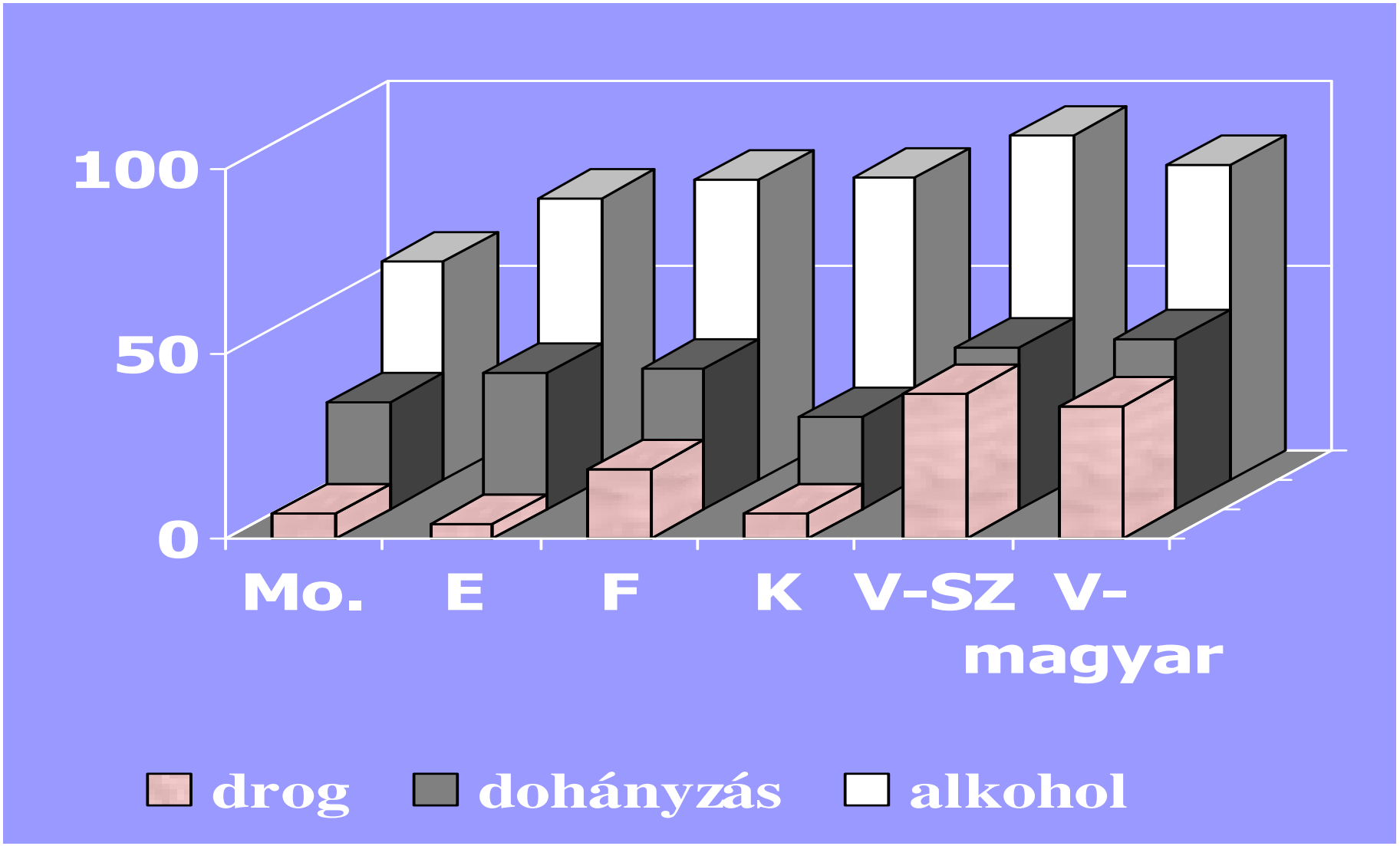

Jövőkép és remények

Arra a kérdésre, hogy képzelik el a jövőjüket Szerbiában, a fiatal megkérdezettek 56,7%-a nem tudott mit válaszolni (2001)!

Az ifjak 22% beszélt a reményeiről!

Összegzés

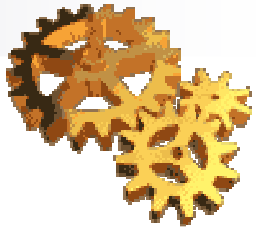

- **A vajdasági ifjúság gazdasági önállósága gyenge *(szülőfüggő, elhúzódó iskolaévek)***
- **Identitása vegyes *(nemzeti, regionális, vallási tudata keveredik)***
- **Közepesen optimista, politikailag passzív**
- **Kommunikációjában viszonylag zárt *(diszfunkcionális nyelvtudás, kisebbségi létmegélés)***
- **Viselkedése részben anómiás *(alkohol, dohány, drog, pesszimizmus)***
- **Jövőképe hiányos és bizonytalan, de tervez…**

Mégis! Esélye van, mert tervez, vállalja önmagát!

Megoldások keresése

- Mentális közérzet javítása
- Önszerveződés – identitásstabilizálás
- Kitörési pontok keresése
- Európa-orientáltság
- Országhatáron át ívelő új kapcsolatok
- Fejlesztési tervek - világos jövőkép

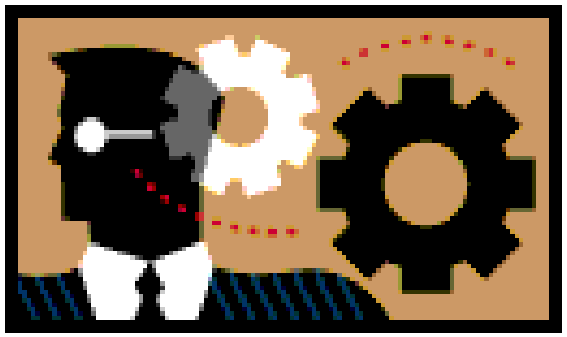

Vajdasági magyarok lehetséges pozicionálása

−

- Kisebbségi/hátrányos létmegélés
- Számbeli fogyatkozás
- Munkaerőpiaci esélyegyenlőtlenség
- Szervezetlenség, izolálódás
- Világos jövőkép-, stratégiahiány

+

- Versenyképesség, iskolázottság
- Minőséges emberi erőforrás
- Foglalkoztatottság, vállalkozói hajlam
- Önszerveződés, nyitottság
- Pozicionálás, előnyök kihasználása

Paradigmaváltás a határon átnyúló együttműködésekben

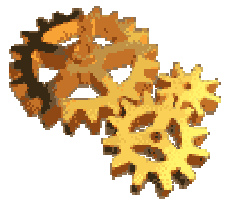

CÉL: együttműködés határok nélkül

Konkrét **intézményesült interregionális együttműködések formái**:

1. ***Kistérség–kistérség, kistérség–város, város–város*** kapcsolatok vagy városszövetségek, határ menti településszövetségek, kvázi **„mini-eurorégiók”** létrejötte.
2. **Nagy- és középvárosok „kapuvárosi”** (gateway) és tranzitfunkcióinak és egyéb településközi kapcsolatok előtérbe kerülése.
3. ***Vállalkozói övezetek*** *és a hozzájuk tartozó ipari parkok* határon átnyúló kapcsolatainak elmélyülése.

Potenciális város-város és város-falu együttműködések Magyarország határtérségeiben

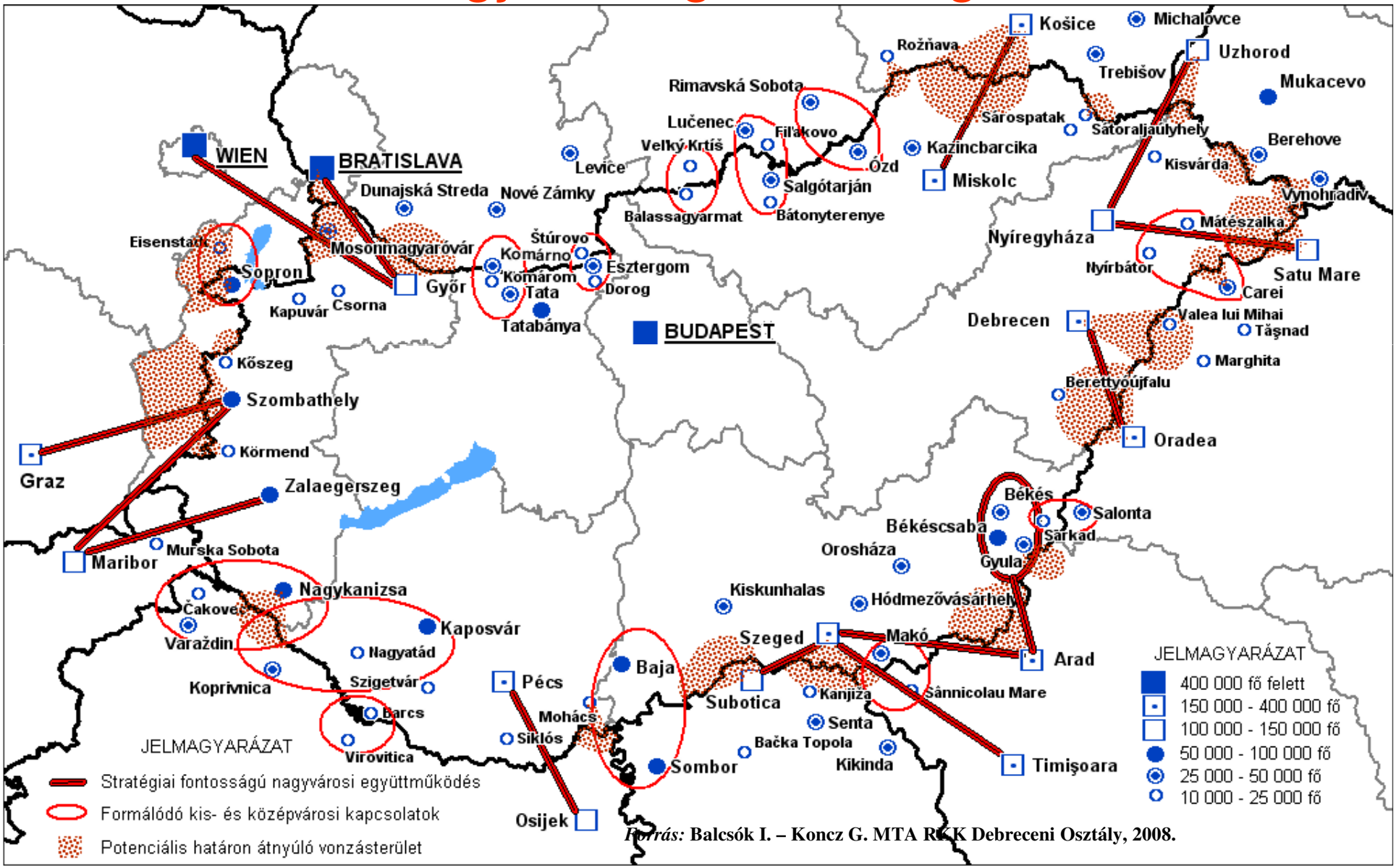

Forrás: **Balcsók I. – Koncz G. MTA RKK Debreceni Osztály, 2008.**

Prioritás

Határon átívelő közlekedési és infrastrukturális kapcsolatok fejlesztése:

1. Invesztíciók – új határátkelő kiépítése, vasút, folyami utak/kikötők építése

2. Közös beruházási tervek

- Építészeti elaborátumok, környezetfejlesztés, piackutatások

- Ügyviteli infrastruktúra fejlesztés (inkubátorházak, ipari parkok, üzletközpontok)

- Kis- és középvállalkozások támogatása, privatizációja megoldást jelenthet a munkanélküliség kezelésére **(határon átívelő klasszterek, közös EU pályázatok)**

Magyarország - Szerbia/Vajdaság

- **Beszéljünk „agycirkulációról” (brain circulation) agyelvándorlás helyett.**
  Oktatási partnerintézmények a szakiskolák, egyetemek, kutatóintézetek (közös programok, racionalitás, párhuzamosság elkerülése)
- **Infrastruktúra fejlesztés a kommunikációs technológiában + médiahálózatok, permanens információcsere**

- **Lakossági együttműködések:**
  1. közös vállalkozások, kereskedelmi háló
  2. határon átívelő művelődési és oktatási programok
  3. a civil szervezetek és a fiatalok rendszeres találkozói

T a n u l s á g

- **A magyarországi és vajdasági térség demográfiai adatai hasonlóságot mutatnak**
- **A térségek gazdasági erőnlétében, lakossági aktivitásában különbségek vannak *(válság okozta jelenség: az EU-n belüliek és azon kívüliek távolodása)***
- **A nagyvárosok vonzáskörzetei konkurensek, erős a tranzitforgalom**
- **A kisvárosok és falvak közvetlen kapcsolatai gyengék**
- **Van tartaléklehetőség a mezőgazdaság, feldolgozóipar és a szolgáltatások (turizmus, felnőttoktatás) terén**
- **Határon átívelő stratégia fejlesztési tervek, koordinációs irodák kellenek!**

Köszönöm a figyelmet!

www.gabritymolnariren.com

Vitázzunk közösen:

- **Jártatok már Szerbiában?**
- **Nevezzetek meg néhány ismert szerbiai vagy vajdasági személyt!**
- **Kreatívműhely:**

Hol vannak az érintkezési pontok a vajdasági magyar fiatalokkal?

Hol keresitek az esélyeket a karrierépítéshez?

Köszönjük az érdeklődést!